

Русское культурно-просветительское общество имени Александра Духновича – русофільське культурно-освітнє товариство, яке діяло на Закарпатті в 1923-1939. Утворилося 22 березня 1923 на Руському Народному Конгресі в Мукачеві. Там же було обрано Головну раду, до якої ввійшли: Є.Сабов (голова), С.Фенцик, Й.Камінський, С.Сабов, М.Бескид, О.Бескид, Ю.Гаджега (члени). Організатори «Общества» заявили, що воно є правонаступником «Общества св.Василия Великого». У різний час О. очолювали: Є.Сабов (1923-1934), С.Фенцик (1934), Й.Камінський (1934-1935), Є.Бачинський (1935-1937), В.Анталовський (1937-1938). Згідно із Статутом, мета О. полягала в «культурному розвитку проживаючого в межах республіки руського народу, а перш за все виховання його в моральному і патріотичному руському дусі, виключаючи будь-яку політичну діяльність». О. мало досить розгалужену структуру, яку складали секції: організаційна, науково-літературна, театральна, музична і хорова, бібліотечна, російських жінок, Народних домів, санітарно-гігієнічна та спортивна. О. видавало «Русский Календар», «Карпаторусский голос», «Карпатский свет», «Карпатский край», книжкову серію «Народная библиотека». При О. діяла Російська народна бібліотека, а однією з секцій була «Филармония», яка мала свій хор та оркестр. В 1936 в населених пунктах Закарпаття працювало 38 оркестрів, 76 хорів, 214 театральних гуртків. В 30-х роках у краї працювали 302 читальні О. і 277 бібліотек. Члени О. спричинилися до відкриття пам'ятників О.Духновичу в Севлюші (1925), Ужгороді (1929), Хусті (1931), Пряшеві (1933); Є.Фенцику в Ужгороді (1926); О.Митраку в Мукачеві (1931); О.Пушкіну в Чинадієві (1937). О. провело чимало масових акцій, серед яких виділявся «Всенародний Карпаторусский Конгресс», який зібрав біля 2000 делегатів від 923 організацій та 297 сіл. Щороку проводились «Дни русской культуры». Під час проведення одного з них студент Ужгородської учительської семінарії Ф.Тацинець вчинив замах на Є.Сабова (1930), однак керівник О. залишився живий. В другій половині 30-х років О. перетворилося в центр не тільки русофільського табору, а й різних проугорських сил. Воно тісно співпрацювало з Автономним Земледільським Союзом, керівники якого одночасно були і членами Головної ради О. Проугорські політичні діячі Й.Камінський, С.Фенцик, А.Бродій нерідко використовували О. у своїх власних політичних цілях. В другій половині 30-х років зафіксовані численні випадки переходу членів О. до «Просвіти», що привело до їх зменшення в кількісному відношенні. Наприклад, в народному фестивалі «Русский День», який відбувся 12 вересня 1938 в Мукачеві, взяло участь всього 190 чоловік. Члени О. негативно сприйняли призначення прем'єр-міністром уряду Карпатської України А.Волошина, що вилилося у ряд маніфестацій протесту. Активна антиукраїнська і античеська діяльність окремих осередків О. в 1938-1939 змусила уряд Карпатської України заборонити їх діяльність. Це стосується і окремих періодичних видань, які видавало О. В 1939 керівництво О. переробило Статут згідно з вимогами угорського законодавства і перейменувало його в «Угороруське просвітнє товариство ім. О.Духновича», яке існувало тільки формально, не проводячи ніякої культурно-освітньої роботи.

Література: Ліхтей І.М., Керецман В.Ю., Керецман Н.П. Діяльність громадських організацій // Нариси історії Закарпаття. – Т.2 (1918-1945). – Ужгород, 1995. – С.422-426; Загальна бібліографія Підкарпаття (Уклали М.Лелекач та І.Гарайда). – Ужгород: Ви-во В.Падяка, 2000. – 213 с.; Вегеш М.М., Гиря В.І., Король І.Ф. Угорська іредента на Закарпатті між двома світовими війнами (1918-1939 рр.). – Ужгород, 1998. – С.93-119. **М.М.Вегеш**